

QUIM CURBET

CRÒNIQUES DE TRÍSTIA

L'AVENÇ,

CRÒNIQUES DE TRÍSTIA

Quim Curbet

CRÒNIQUES DE TRÍSTIA

(text i il·lustració)

L'AVENÇ
Barcelona

2023

Barcelona, novembre de 2023
© del text i les il·lustracions, Joaquim Curbet i Hereu
© d'aquesta edició, L'Avenç, S.L., 2023
Mallorca 221, sobreàtic
08008 Barcelona
www.lavenc.cat
www.llegirencatala.cat

Es reserven tots els drets.
Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada
amb l'autorització dels seus titulars, amb excepció prevista per la llei.
Adreci's a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics)
si necessita reproduir algun fragment d'aquesta obra
(www.conlicencia.com; 93 272 04 47).

L'Avenç forma part de l'Associació d'Editorials Independents Llegir en Català.

Disseny i composició: L'Avenç

THEMA: FBAN 1DSE-ES-J 2ADC 3MPQ
ISBN: 978-84-18680-41-0
Dipòsit legal: B 19634-2023
Imprès a Gràfiques 92

TAULA

1. El jardí	13
2. La bomba.....	21
3. Els corcs.....	29
4. La inundació	39
5. La pilota	47
6. L'arqueta.....	55
7. La moto.....	63
8. Patates amb suc	71
9. El colom	79
10. El telèfon	87
11. Sota els xiprers	95
12. La maledicció	103
13. El cap de l'àngel.....	111
14. L'esfera	119
15. El cavall d'aigua	127
16. Els escarabats	131
17. La passió	143
18. L'amagat	151
19. El rellogat	161
20. El museu	169
21. El rei de Roma	177
22. El darrer partit	185
23. La batalla	193
24. La carta de la Mariona.....	201
25. La sitja	209

PER ACABAR D'ENDREÇAR...

«Barbarus hic ego sum, quia non intellegor ulli.»¹

PUBLI OVIDI NASÓ, *Tristia*, llibre primer

«There was once, in a country of Alifbay, a sad city, the saddest of cities, a city so ruinously sad that it had forgotten its name.»²

SALMAN RUSHDIE, *Haroun and the Sea of Stories*

«Niente è piú inabitabile di un posto dove siamo stati felici.»³

CESARE PAVESE, *La spiaggia*

«L'idée de patrie est une idée de ville.»⁴

JULES RENARD, *Journal*

1. «Aquí el bàrbar soc jo, perquè ningú no m'entén.»

2. «Hi havia una vegada, al país d'Alifbay, una ciutat trista, la més trista de les ciutats, una ciutat tan tristament trista que havia oblidat el seu nom.»

3. «Res no és més inhabitable que un lloc on hem estat feliços.»

4. «La idea de pàtria és una idea de ciutat.»

1. EL JARDÍ

Fruit del meu exili a Trístia són aquestes modestíssimes cròniques. Espero que sabreu perdonar-ne les mancances de la mateixa manera que jo he perdonat les infinites tristeses d'aquella època.

Probablement algú caurà en l'error de voler comparar noms de persones o de carrers amb els d'alguna ciutat que els és propera o intentaran copsar veus on només hi ha silencis.

Trístia és un indret ignot, les seves històries s'han fos ja en la boira del temps i tots els noms de la seva gent, dels bons i dels dolents, i les paraules de la seva llengua mil·lenària s'han apriat encara més, com grans de sorra engrunats sota les pedres de les essències: llamp, sang, blanc, mort, fang, blat, flor, crit, sol, riu, sal, foc, por, nen, pou, roc, or, cel, pa, vi, mà, jo, tu...

Malgrat no tenir-ne una sensació clara d'haver-ho viscut en primera persona, em sembla recordar com era el món fa molt de temps i puc assegurar que en aquella ciutat trista la boira era blanca i flonja. Durant la nit aquell tel difús havia anat envaint els carrers i les places, però ara ja s'esmunyia silenciosament, deixant al seu pas una pàtina d'humitat guspirejant damunt les llambordes.

Com cada diumenge el senyor Ros, abans de dinar, sortia a passejar per la seva ciutat, això l'ajudava a pensar; si es queda-

va a casa, el cap se li omplia de cabòries i tot se li barrejava sense remei. Però, darrerament, aquestes passejades s'havien anat fent més curtes i menys plaents, caminar esdevenia cada vegada més difícil amb aquella fred humida que penetrava fins al moll de l'os i amb les bombes de l'aviació que s'abatien contra les velles pedres venerables i damunt de ciutadans innocents.

El senyor Ros havia passat de la cinquantena, una edat que a la ciutat trista ja començava a imposar respecte, tenia els cabells blancs i somreia a les amistats sota un bigoti espès, encara a la moda de la Gran Guerra. Caminava amb les mans a l'esquena i amagava els seus ulls cansats darrere d'unes ulleres rodones com dos duros de plata. Amb els anys, l'esquena se li havia anat vinclant exactament igual que la del seu pare i la del seu avi, portava inscrits amb lapidària romana traces de pagès geperut en la sang.

Aquell dia va sortir de casa a dos quarts de dotze, va enfilar vorera amunt, cap a la via del tren de França. El ferrocarril travessava bona part del tramat urbà de Trístia damunt d'un talús de terra i ell va passar per sota, perquè en el seu carrer s'hi obria un pas sota la via. Va seguir cap a la plaça, aquella plaça triangular amb un brollador de vuit caps al mig, que a ell li plaïa franquejar. Més amunt hi havia una nova i ampla avinguda que resseguia el mateix traçat de l'antiga muralla, un vetust mur que empresonava i ofegava la ciutat, una ciutat que desitjava fugir del seu passat i veia en aquells murs l'obstacle que li impedia el pas cap a la modernitat. El senyor president de la República en persona va venir a enderrocar amb un martellet —simbòlicament— el darrer baluard que encara es mantenia dret. El senyor Ros hi va ser present, va aplaudir i l'endemà va escriure un article al diari, perquè ell era un home lletrat, un home que no tan sols li agradava llegir, sinó que també escrivia. Ara feia temps que no ho feia, però tenia promès als xicots de la redacció d'*El Federal Tristià* que els escriuria un article ben aviat.

Va continuar el seu camí passant pel costat de l'immens casalot de l'hospici, per davant dels ulls orbs de les finestres de l'hospital i per aquella plaça menuda on els dissabtes feien el mercat del ferro, un indret quasi tancat i ombrívol, però que ja donava al riu; un fil d'aigua, imprevisible i traïdor, però que marcava i donava caràcter a la ciutat. El senyor Ros va travessar el riu per un pont estret que hi havia en aquell punt, i no va poder estar-se de mirar de reüll la silueta grisa de la ciutat que s'estenia al llarg de la riba. Pensà, una vegada més, en les paraules que va deixar escrites feia poc un seu amic: «Si de la història de la nostra ciutat desaparegués la llegenda dels seus homes, si fossin oblidats tots els documents de les nostres biblioteques, si tot record de la nostra antiguitat fos menyspreat, quedarien encara les ruïnes dels nostres records, amb prou força per descobrir a les generacions futures l'ànima de la nostra ciutat».

Però el soroll sec i cadenciós d'un martell el va despertar dels seus pensaments i va decidir continuar caminant pel pont. Quan va arribar a l'altre costat el va sorprendre el tragí d'una nombrosa colla d'homes atrafegats que, amb pics i pales, hi construïen el que evidentment era un refugi antiaeri. Qui s'ho havia d'imaginar, allà a sota d'aquell jardí, on fins fa ben poc les criatures encara jugaven despreocupades, ara havia de servir per a finalitats de guerra, aquella guerra que alguns encara confiaven guanyar, però que ell ja intuïa perduda, perquè les guerres, les guanyi qui les guanyi, tothom les acaba perdent.

Al senyor Ros li va entrar una profunda tristesa mentre enfilava per aquella vora de riu i anava cap al passeig, sota els til·lers. Allà segurament hi trobaria algú amb qui fer-la petar, algú que li fes oblidar les angúnies del present, parlant de coses del passat. Efectivament es va trobar ben aviat amb el seu amic Pou que l'acompanyà durant una estona, just fins a l'altra punta del pont del Mercadal, on començava el carrer

del Progrés. Allà s'hi ajuntà en Cros, el músic, que es va afegir sense gaires dificultats a la conversa.

«Pou, Cros, Bou, Pla, Peix, Puig, Grau, Bach, Bech, Faig, Boix, Coll... És evident que a Trístia hi ha una tendència dominant dels cognoms monosíl·labs», va comentar un d'ells.

Però en Ros aquell dia no estava per pensar en aquelles coses, aviat va mirar el seu rellotge de butxaca i va veure que ja era hora de tornar a casa. Aixecant el braç tallà la conversa amb un «Adeu-siau, nois».

En Cros, tot dirigint-se a ell, que ja s'allunyava, va exclamar amb un punt de teatralitat «per la gràcia del somris hem d'entrar al paradís...». En Ros recordà perfectament els versos, saludà de nou els seus amics i continuà caminant. Quatre passes més i ja seria de nou a l'avinguda, on es va haver d'aturar per deixar passar un automòbil carregat de guàrdies d'assalt. Després, quasi sense adonar-se'n, va arribar a casa seva, i va pujar —encara amb força— fins al segon pis on l'esperaven els seus tres fills i la dona, que anava preparant el dinar, un dinar força magre, si el comparàvem amb diumenges del passat més recent; ara ja no es podien permetre aquelles alegries.

Tot seguit es dirigí directament cap a l'habitació on tenia el seu despatx, va treure del calaix un full de paper en blanc i, amb la seva ploma estilogràfica començà a escriure allò que havia de ser el seu darrer article per al diari. Ara ja ho podia fer, parlaria d'aquell jardí convertit en refugi antiaeri i dels nens que ja no hi podien jugar i probablement del futur, d'un futur llunyà, en què els avions assassins desapareixerien per sempre del cel i els nens tornarien a jugar en els jardins de Trístia.

Diuen que Déu va fer el món a partir del silenci. Un món amb més preguntes que respostes, amb moltes portes i poques finestres. Va crear la boira i un sol que no gosava esvaïr-la perquè totes les coses s'arrapaven al mutisme primordial d'un llibre encara no escrit. Déu va fer el món i els homes i les do-

nes, i totes les ciutats tristes on s'adoraven altres déus de marbre que van sucumbir, enterrats sota les cendres d'un volcà on bullien pedres i paraules.

Mentre el senyor Ros anava escrivint, aquell cel de diumenge d'hivern anava estenent silenciosament un horitzó en el qual es retallaven nítidament les muntanyes de ponent i un ventijol esquerp començava a remoure l'aire per omplir els carrers d'un fred negre que ja no abandonaria aquella ciutat durant molts anys.

La setmana següent, un dels seus amics de cognom monosil·làbic com el seu va retallar curiosament aquell primorós article sobre el jardí publicat a *El Federal Tristià* i un temps després —quan la guerra la van guanyar els altres— l'adjuntà, més curiosament encara, a la denúncia que portaria Carles Ros directament davant de l'escamot d'afusellament.

Tristis civitatem.

Aquest llibre que teniu a les mans tracta d'una època ara ja molt reculada i d'una ciutat petita i trista, on la realitat era bàsicament monocroma. El lector probablement hi entreveurà signes d'alguna ciutat catalana de postguerra, una ciutat que ha perdut una guerra i que ha vist com afusellaven un dels seus fills més il·lustres. I és a partir d'aquesta realitat que el narrador ens proposa un recorregut, entreteixit per records familiars borrosos, per un temps vençut i per un país sotmès. I ho fa amb una sàvia i elegant combinació de text i il·lustració —del mateix autor— que atorga al llibre una especial qualitat. «Diuen que un recorda el que vol o pot recordar, o el que ha decidit recordar. Jo recordo els meus records i els records d'altres», escriu l'autor, per acabar afegint: «i quan no en tinc més n'invento de nous», perquè al capdavall, al que assistim és a un exercici literari, no pas nostàlgic, però sí ple de recança i també d'ironia, que reviu el món de la postguerra i el franquisme. Una època que va marcar fortament la vida de tants, fins i tot dels qui encara no havien nascut.

